

ОСОБЛИВОСТІ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Шевченко О. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Криза самосвідомості сучасної особистості має свої специфічні особливості, які пронизують всі пласти людського буття ризику ставлять під сумнів питання про непорушність морально-етичних систем минулого. І тіло і свідомість людини в даний час знаходяться в постійному потоці технологічних інновацій, які змінюють ті аспекти реальності, які раніше вважалися природними і не залежними від її активності.

Нестійкість і суперечливість сучасного світу породжують ситуацію постійного вибору і прийняття рішень без опори на досвід інших людей або набуті знання. Особистість здійснює цей вибір сама, і засобом адекватної самореалізації є активізація її самосвідомості, що сприяє осмисленому відношенню активної людини до своїх можливостей, проектування свого майбутнього. Саме розуміння сутності людської самосвідомості, допомагає розкрити фундаментальні здатності особистості до самотворення, інтегрованого, смислонаповненого існування, що особливо важливо в юнацькому та молодому віці.

Сутність самосвідомості особистості виступає предметом досліджень багатьох науковців. Так, в класичних дослідженнях закладені загальні засади розуміння сутності самосвідомості як результату активності життєдіяльності суб'єкта праці та спілкування; у науковому доробку І. Галяна [1], М. Бахтіна, Л. Виготського, В. Знакова, В. Зінченка, З. Карпенко [2], В. Лавріненка [3], В. М'ясищева самосвідомість постає як складна якість особистості, що детермінується комплексом соціокультурних чинників та є знаково-символічною і діалогічною за своєю природою. Актуальні дослідження, модифікуючи класичні погляди науковців, розглядають самосвідомість як особливу модель сформованої особистості і здійснення взаємодій з дійсністю на цій основі (Н. Васягіна, П. Герчанівська, В. Знаков, З. Карпенко, Р. Кудрявцев, Л. Тимошенко, В. Тарасов). Разом із тим, питання структурного наповнення самосвідомості молоді особистості залишається актуальним та відкритим.

Мета дослідження – описати особливості самосвідомості студентів-психологів.

Для дослідження нами була сформована вибірка, до якої увійшли 60 студентів (47 дівчат та 13 хлопців) факультету психології і соціальної роботи, які навчаються за спеціальністю «Психологія» на освітніх програмах «Кризова психологія» та «Кризова психологія».

Соціально-психологічна реабілітація» на денній та заочній формах у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Емпіричний пошук проведено з використанням методик «Хто я?» (автор М. Кун, модифікація М. Овчиннікової та «Особистісний диференціал» (за Ч. Осгудом).

Встановлено, що найбільша кількість відповідей припадає на таку категорію, як індивідуальні ролі (середнє значення – 3,46). Вони описують себе з точки зору визначення своїх індивідуальних характеристик. Це, наприклад, такі висловлювання: «книголюб», «кіноман», «везунчик долі», «домашня людина», «чудо», «меломанка» та інші. Досить важливим є для них визначення своєї приналежності до опису себе такими висловлюваннями, як «особистість», «індивідуальність» і «людина».

Наступними характеристиками є інтерперсональні стосунки (3,24) та сімейний статус (2,79) відповідно, тому студенти-психологи себе ідентифікують із такими позиціями, як друг, подруга, сестра, донька, онучка тощо.

Нами також визначено, що для досліджуваних не характерним є визначення себе, як цілості, тому така категорія, як судження диференціювання перебуває на останньому місці (0,44). Мало хто з них описує себе окремо від групи. Не значна кількість відповідей припадає на категорію хобі, інтересів, зацікавленостей (0,59).

Також, досліджуваним мало властиві категорії моральних якостей (0,76), статево-рольових та фізичних ознак (0,95) та Я в майбутньому (1,05). Тобто, для студентів-психологів не вагомими є питання, що стосуються їх моральної поведінки, ознак статево-рольової поведінки та перспективи у житті.

Найбільш вагомими якостями для студентів-психологів є: товариськість і незалежність (середнє значення – 2,69), самостійність (2,56), привабливість (2,38), сила (2,25), впевненість (2,25), рішучість (2,19), доброзичливість (2,13), справедливість і напруженість (2,06).

Найменш вираженими якостями досліджуваних є: чесність (0,50), енергійність (0,56), дратівливість (0,56) та чуйність (0,63). Інші якості знаходяться на середньому рівні вираження.

Найбільш та найменш виражені якості згруповані нами, відповідно до вираженості різних сфер життя у відповідях досліджуваних, у три групи.

Зміст першої групи охоплюють поняття товариськість, привабливість, доброзичливість, що узагальнені нами як якості, важливі для міжособистісної взаємодії досліджуваних.

До другої групи нами віднесені виражені якості незалежність, самостійність, сила, впевненість, рішучість, справедливість, що узагальнені нами як якості, що відображають ступінь психологічної зрілості молоді особистості.

Ці дві групи характеризують найбільш вагомі сфери у самоставленні та самосвідомості в юнацькому віці – міжособистісних стосунків та готовності до життєвої самореалізації (на основі якостей, визначених у другому факторі).

До третьої, найменш вираженої, групи увійшли якості чесність, енергійність, дратівливість та чуйність, що згруповані як якості емоційної нестійкості. Дані якості найменш виражені серед досліджуваних, отже є не бажаними для студентів-психологів. Ці якості свідчать, з точки зору респондентів, про їх психологічну незрілість та неспроможність ефективно самовиражатися у діяльності та спілкуванні.

Студенти-психологи менш схильні усвідомлювати себе як носія позитивних, соціально бажаних характеристик (фактор Оцінки). Для більшості досліджуваних характерно сприйняття себе як більш активних, сильних, рішучих і діяльних (фактор Активність), а за фактором Сила, вони усвідомлюють себе як більш напруженими, роздратованими, справедливими і упевненими.

Результати за фактором оцінки свідчать про більш високий рівень самоповаги у студентів-психологів (властиво 51%), які приймають себе як особистість, схилені усвідомлювати себе як носіїв позитивних, соціально бажаних характеристик.

Фактор сили виражений на досить високому рівні (характерний 52% респондентів), тобто вони більш упевнені в собі, незалежні, схильні розраховувати на власні сили в скрутних ситуаціях.

Фактор активності в самооцінці досліджуваних вказує на більшу кількість екстравертованих (характерно для 57% вибірки), які більш активні, товариські, імпульсивні.

Узагальнюючи результати аналізу відповідей досліджуваних, можемо стверджувати також про те, що студенти-психологи схильні звинувачувати себе у всіх невдачах, дещо емоційно незадоволені, переживають розлад та неузгодженість власного «Я». Згідно результатів дослідження, для студентів-психологів характерне незначне розходження між Я-реальним і Я-ідеальним. Досліджуваним характерна відповідність уявлень про те, якими вони хочуть бути, і тим, якими вони є в реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галян І.М. Соціокультурні виміри ціннісно-смислових настанов особистості. *Психологічні науки: Зб. наук. праць*. 2013. Т.2. Вип. 10. С.79–84.
2. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості : монографія. 2-ге вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ, 2018. 720 с.
3. Lavrinenko V.A. Certain aspects of the value-meaning consciousness of personality phenomenon essence theoretical understanding. *Scientific Collection «InterConf»*, (135): with the Proceedings of the 13st International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (December 6-8, 2022; Ottawa, Canada) by the SPC «InterConf». Methuen Publishing House, 2022. P.167–171.